



Název projektu: **Něco jsme ztratili, něco získali a stále se máme rádi...**
We lost something, we gained something, and we love each other...

Registrační číslo projektu: 2020-1-CZ01-K229-078272_1

KOMPARATIVNÍ STUDIE TERÉNNÍHO VÝZKUMU
PILOTNÍCH SKUPIN ŽÁKŮ PŘÍJEMCE A PARTNERA PROJEKTU
NA TÉMA ROZDĚLENÍ SPOLEČNÉHO STÁTU

Podpora Evropské komise při tvorbě této publikace nepředstavuje souhlas s obsahem, který odráží pouze názory autorů, a Komise nemůže být zodpovědná za jakékoliv využití informací obsažených v této publikaci.



1. OBSAH

Obsah

1. OBSAH.....	2
2. PODĚKOVÁNÍ.....	3
3. ÚVOD	4
4. METODOLOGIE	5
5. SEZNÁMENÍ SE PRAMENY.....	6
6. VÝSLEDKY TERÉNNÍHO VÝZKUMU V ČR A SR PROVEDENÝM V RÁMCI PROJEKTOVÝCH AKTIVIT ŽÁKŮ PODPOŘENÝCH Z PROJEKTU	9
7. ZÁVĚR.....	15



2. PODĚKOVÁNÍ

Příjemce i partner projektu by na tomto místě rádi poděkovali Evropské unii a programu Erasmus+ za finanční podporu projektu, bez které by projekt nebylo možné realizovat, a pilotní skupiny žáků by neměli příležitost se detailně seznámit s historickou událostí, jejíž důsledky padají do jejich současného života formou neformálního učení a zájmového vzdělávání. Další poděkování patří zejména ředitelům obou škol, pracovníkům projektu PhDr. Aleně Adamíkové, Mgr. Kataríně Brveníkové, Mgr. Lence Katanové, odborníkům z oblasti historických věd, kteří podpořili projekt a všem občanům obou států, kteří podpořili projekt aktivní účastní na terénním výzkumu.

Díky evropských strukturálním fondům a zejména programu Erasmus+ měli žáci z pilotních skupin možnost se seznámit s principy vědecké práce a jejich etapami. Tuto skutečnost žáci si přenesou do další práce na střední škole, vysoké škole a dalšího života.

Projekt se měl realizovat v období 2021 -2022 a měl vyvrcholit v době 30. výročí této významné historické události. Vlivem epidemie SARS CoV 2 a protiepidemickým opatřením byl projekt prodloužen o 1 rok.



3. ÚVOD

Projekt Něco jsme ztratili, něco získali a stále se máme rádi... se zabýval rozdělením Československa v roce 1992. Tato událost soudobé historie, která se stala před 27 lety, je již pro současnou mladou generaci jen historickou událostí. Projekt se zaměřil na současné žáky Gymnázia, Olomouc-Hejčín, Tomkova 45 a žáky Bilingválneho gymnázia Milana Hodžu Sučany, aby jim formou informálního učení a zpracováním historické srovnávací studie umožnil se detailně seznámit s okolnostmi, průběhem a procesy, které vedly k rozdělení Československa za pomoci jejich vlastního terénního výzkumu v obou státech. V rámci projektu bylo podpořeno více než plánovaných 30 žáků (15 z ČR a 15 z SR), kteří společně napsali tuto studii k naplnění cíle projektu.

V rámci projektu se komunikace uskutečňovala pomocí elektronického nástroje eTwinningu, v průběhu projektu bude připraveno 5 eTwinningových konferencí a závěrečná konference. Hlavními aktivitami zaměřenými na pilotní skupiny žáků byla návštěva slovenské podpořené skupiny žáků v Olomouci a české podpořené skupiny žáků v Sučanech. Při těchto návštěvách se uskutečnilo několik terénních šetření interview s přímými účastníky rozdělení Československa a následně byly analyzovány výpovědi těchto pamětníků, které doplnili již dříve získané poznatky.

Přínosem projektu bylo studium moderní historie, které naplnila významné klíčové cíle programu Erasmus+ - rozvoj pracovních kompetencí členů podpořených osob, učit komunikaci s příslušníky jiné generace, rozvíjet kritické myšlení při analýze jejich výpovědí, pracovat se shromážděným materiálem, systematizovat ho a vytvářet dílčí i globální závěry, rozvoj jazykových kompetencí, předat účastníkům projektu vzdělávací hodnotu evropského kulturního dědictví prostřednictvím informálního učení, interkulturní přístupy k dědictví, jakož i vzdělávací iniciativy zaměřené na podporu mezikulturního dialogu mezi žáky z obou zemí a dát podpořeným žákům praktickou, konkrétní zkušenost základního principu EU - jednota v rozmanitosti.



4. METODOLOGIE

Historická studie zahrnuje systematický, vědecký způsob zkoumání minulosti za využití kritického myšlení, za účelem porozumění událostem, lidem, společností a procesům, které formovaly současný svět. Je možné vybrat mnoho různých metodologií a přístupů k historické studii, a volba metodologie závisí na konkrétním výzkumném cíli a otázkách. Použitá metodologie v této studii zahrnovala dva základní principy – seznámit účastníky projektu se studovanou historickou událostí, které z hlediska jejich nízkého věku nebyli přítomni, ale která výrazně ovlivňuje jejich životy za využití kritického myšlení a za druhé seznámit účastníky projektu se základními principy vědecké práce včetně terénního výzkumu.

V první části řešené historické události byla základní pozornost věnována seznámení se prameny (například novinové zprávy, televize, internetové zdroje, dopisy, fotografie), a také žáci se ve své rodině dotazovali přímých účastníků. V této fázi byla důležitou částí také zapojení emocionální složky zkoumání a výuka kompetence žáků oddělit emocionální složky výpovědi od faktické, historicky cenné skutečnosti. Následně o zjištěných okolnostech hovořili se svými odbornými garanty projektu a mezi sebou. V okamžiku, kdy měli faktickou znalost historické události, došlo k další fázi projektu.

V další fázi projektu byly připraveny dotazy, které budou v rámci terénního výzkumu kladeny respondentům v České i Slovenské republice ve vztahu k rozdělení společného státu. Žáci se také seznámili se způsoby, jak objektivně otázky klást, proces interview byl na obou školách individuálně trénován, aby nedošlo ke skutečnosti, že tazatel neočekávaným způsobem reakce dotazovaného nebude schopen získat potřebné informace.

V další fázi projektu se při návštěvě slovenských žáků, zapojených do projektu, v ČR a českých žáků, zapojených do projektu, při návštěvě na Slovensku se realizoval terénní výzkum. Pro lepší pochopení odpovědí respondentů včetně emocionálních aspektů byl zvolen princip týmové práce žáci skupinách složených z českých slovenských žáků prováděli výzkum společně.

V následné fázi výzkumu byly společně získané odpovědi celému výzkumnému týmu všech žáků představeny skupinami, které je získali v terénu, výsledky byly zaznamenány a zpracovány statisticky a následně okomentovány. Tyto výsledky byly diskutovány na společných schůzkách k přípravě komparativní studie.



5. SEZNÁMENÍ SE PRAMENY

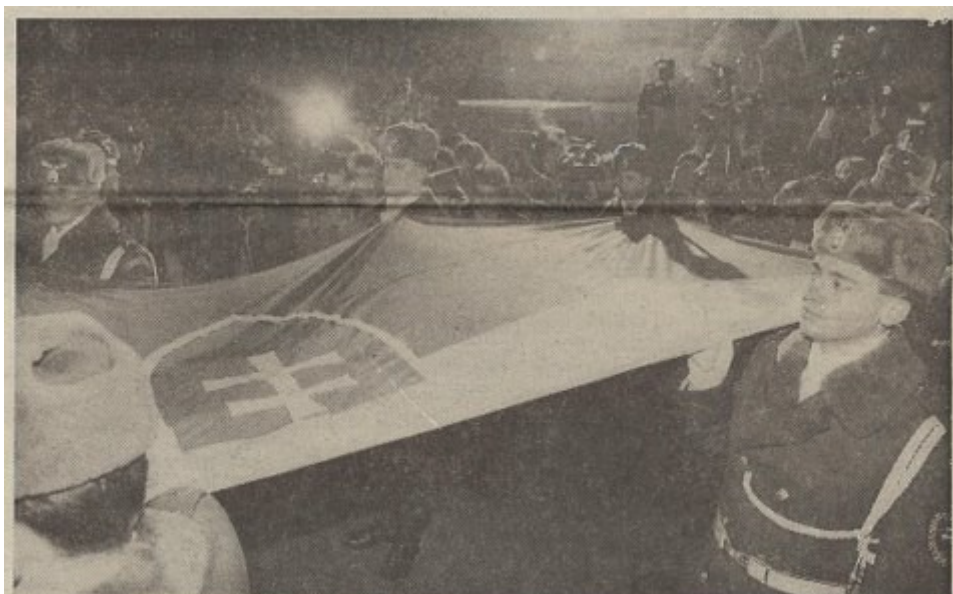
V rámci studie byli žáci vyzváni k shromáždění vlastních zdrojů z knihoven, informací z Internetu, dobových novin a dalších materiálů, zahraničních zdrojů, které popisovaly rozpad státu s vyšší objektivitou a eliminací emocionálního aspektu.

Za hlavní problémy, které vedly k rozpadu společného státu byly shledány:

- Politické rozdíly: Postupem času se politické a kulturní rozdíly mezi Čechy a Slováky prohloubily. Češi, kteří byli v západní části země, měli sklon být ekonomicky vyspělejší a upřednostňovali centralizovanější vládu, zatímco Slováci na východě usilovali o větší autonomii a decentralizaci. Významnou roli sehráli parlamentní volby 1992, kde na straně Česka byla vítězem pravicová ODS s Václavem Klausem a na straně Slovenska levicové HZDS v čele s Vladimírem Mečiarom. Náзор na existenci společného státu by u obou politiků vyžadoval kompromisy, ke kterým ani jeden z nich nebyl připraven ani ochoten.
- Ekonomické rozdíly: Svou roli sehrály i ekonomické rozdíly, kdy české země byly v porovnání se Slovenskem industrializovanější oblastí státu a ekonomicky více prosperovaly. To vedlo k rozdílným ekonomickým zájmům a prioritám. Významnou roli také sehrála snaha V. Havla o zastavení produkce zbraní a jejich vývoz, protože tímto opatřením bylo zasaženo zejména střední Slovensko.
- Uvědomění si národního principu: v historickém vývoji se vyjma velmi krátkých etap nepodařilo Slovákům mít vlastní stát. Vždy v historii až do roku 1939 museli svádět boj za svůj jazyk a národní stát. Vlivem této skutečnosti lze vysvětlit Touhu po sebeurčení a prosazení národní identity byly klíčovými faktory rozdělení společného státu. Nacionalistické nálady v české i slovenské populaci na konci 20. století sílily.
- Politické dohody: Politické vedení českého i slovenského kraje vyjednálo rozdělení země smírnou cestou. Klíčovou roli při usnadňování pokojné rozluky sehráli lídři jako Václav Havel za Čechy a Vladimír Mečiar za Slováky.



O silvestrovské pánoci se v Praze u svatého Václava vítal nový rok a snad i nový stát
FOTO: MAFA - DAVID NEFF



Při zrodu samostatné slovenské státnosti byla na náměstí SNP v Bratislavě vytažena o půlnoci na stožár vlajka SR.
FOTO: MAFA - MICHAL RŮŽIČKA



Stát je mrtev, ať žije stát

Praha (le) - Na bratislavském náměstí SNP byla v poslední den loňského roku vystavena rakva. Leželo v ní federální Československo. V Praze na Václavském náměstí rozdávali po půlnoci smuteční oznámení vytisknuté k úmrtí republiky. Na obou místech občanské o půlnoci evitali po půlnoci zrod svých samostatných republik. Ve dvanácti zemích evropského společenství ve stejný okamžik, kdy vznikla hranice mezi republikou českou a slovenskou hranice zanikly.

V této rakvi stonělo symbolicky Československo

FOTO: MAFA - MICHAL RŮŽIČKA

Fedor Gál: ce mezi láskou a nenávistí

[illegible][illegible][illegible][illegible]



6. VÝSLEDKY TERÉNNÍHO VÝZKUMU V ČR A SR PROVEDENÝM V RÁMCI PROJEKTOVÝCH AKTIVIT ŽÁKŮ PODPOŘENÝCH Z PROJEKTU

Po prostudování historických faktů byly společně stanoveny otázky, které budou využity pro terénní výzkum, jehož cílem je získat informace o historické události od respondentů, kteří byli ochotni odpovědět na otázky žákovských výzkumných týmů. Před začátkem terénního výzkumu na základě prostudování historických pramenů byla stanovena pracovní hypotéza, že podpora rozdělení státu bude vyšší na Slovensku a bude také odlišnost v otázce příčin rozdělení společného státu. Žáci očekávali, že v ČR na prvním místě budou figurovat důvody politické, na Slovensku důvody národnostní a ekonomické. Také v oblasti referenda se žáci, podpořených z projektu Erasmus+, shodli na pracovní hypotéze, že většina obyvatel si přála rozhodovat o rozpadu v referendu.

Žáci si na základě společných schůzek připravili pro terénní výzkum tyto otázky, které každá skupina kladla respondentům a zaznamenávala jejich odpovědi. Při jejich práci bylo důležité si rozdělit role, část týmu bedlivě poslouchala odpovědi a snažila se oddělovat racionální a emocionální složku odpovědi.

Kladené otázky byly následující:

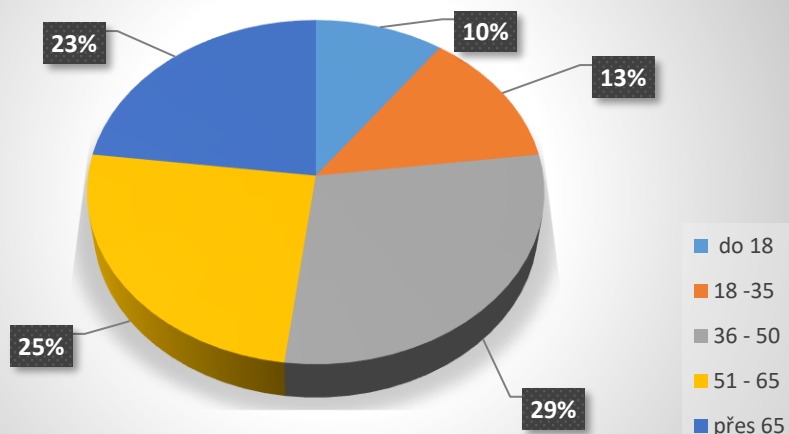
- Váš věk?
- Víte, kdy došlo k rozdělení ČSFR na ČR a SR?
- Ovlivnil rozpad ČSFR na ČR a SR Vaši rodinu?
- Příčiny rozpadu ČSFR podle Vašeho názoru?
- Mělo proběhnout referendum?

Žáci při společné práci v České republice (v Praze, Brně, Olomouci, Bouzově) oslovili celkem 90 osob, při společné práci žáků obou škol na Slovensku bylo osloveno 85 osob v Bratislavě, Martině, v Sučanech a v Bánské Bystrici.

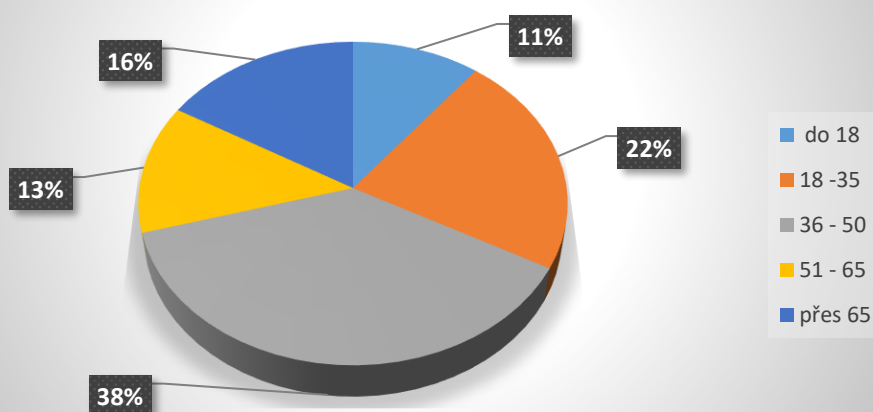
Věková struktura obou skupin, které byly dotazovány byla velmi obdobná. Významné rozdíly byly jen u věkové skupiny 36 -50 a 51 -65. Počty žadatelů v jednotlivých skupinách bylo velmi těžké ovlivnit, žáci museli využít odpovědi každého občana, který projevil zájem jim pomoci s jejich výzkumem a věnoval čas k odpovědím. Z tohoto důvodu nebylo možné vytvořit dva strukturálně identické vzorky obyvatel pro ČR a SR.



Věková struktura respondentů
terénního výzkumu v ČR



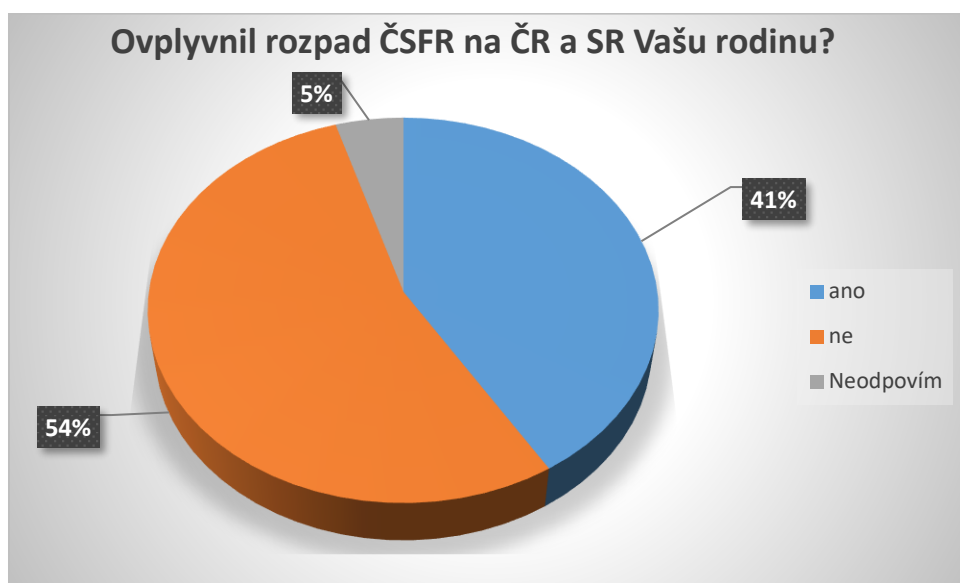
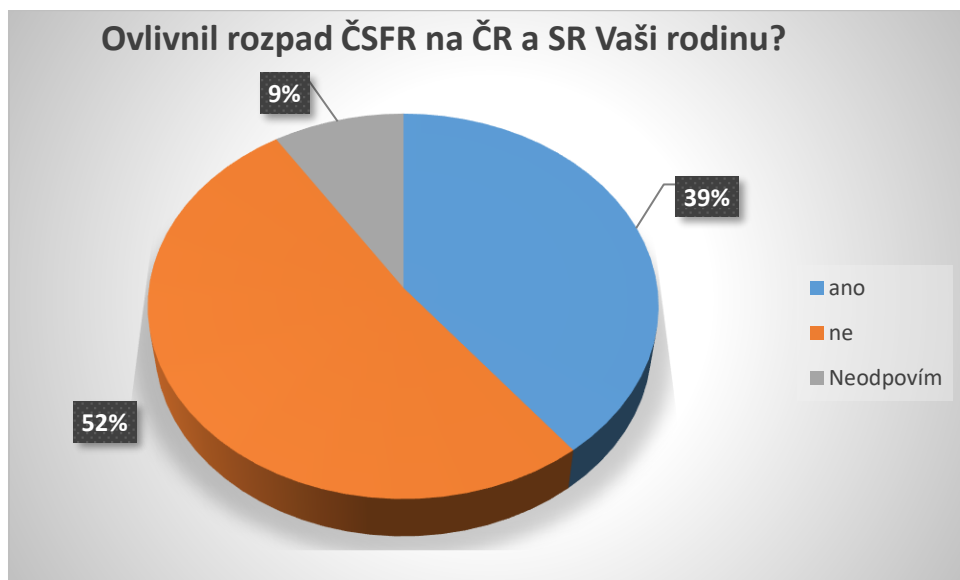
Veková štruktúra respondentov
terénneho výskumu v SR



V další otázce se terénní výzkum soustředil na analýzu historického povědomí o době rozpadu ČSFR na ČR a SR. V obou částech výzkumu žáci v ČR i SR získali téměř identické údaje pro odpověď ano, která se držela okolo 60 %. Mírný rozdíl je v odpovědi ne ve prospěch ČR. To může ukazovat na nižší znalost moderní historie v ČR. Podobný trend je u odpovědi nevím. Tento trend podporují i poznatky dlouhodobé studie ČŠI o výuce moderních dějin v českých škol.



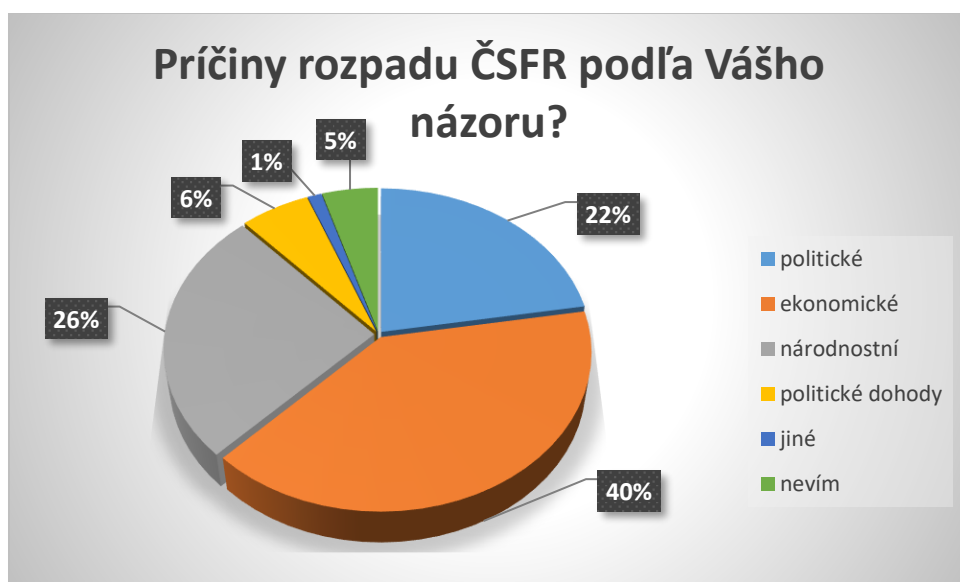
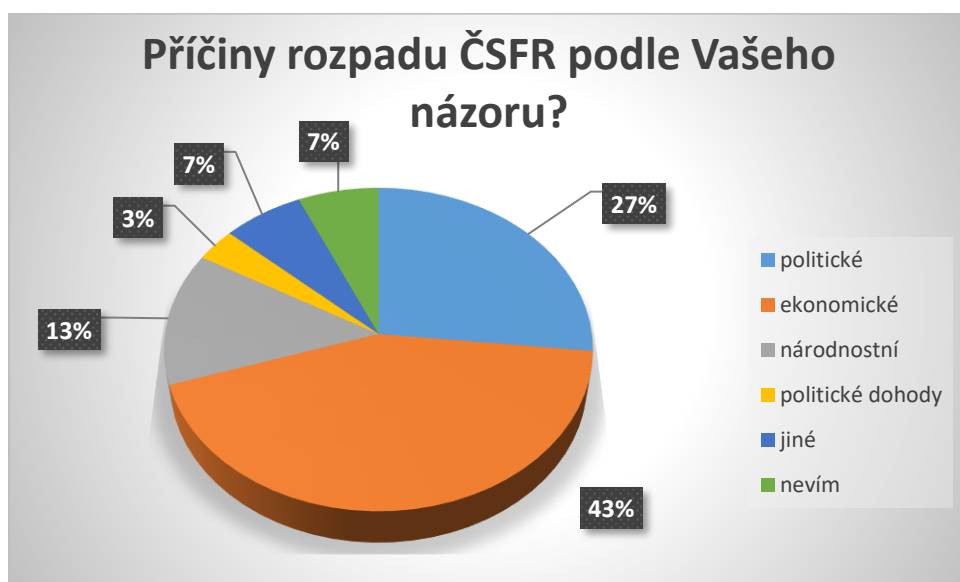
V otázce č. 3 byl zájem žáků soustředěn na zjištění vlivu rozpadu společného státu na osobní dopad života rodin dotazovaných. V obou částech výzkumu v České i Slovenské republice bylo dosaženo téměř stejných hodnot u jednotlivých odpovědí. Nižší hodnoty 40 % pro možnost ano a hodnota 55% půro možnost ne může souviset se skutečností, že terénní výzkum byl prováděn ve větších vzdálenostech od společné hranice. Hodnota 40 % podle žáků také souvisí s vysokým počtem společných manželství, kde partneři pocházejí z České a Slovenské republiky.



V další části výzkumu byla pozornost žáků, podpořených projektem, soustředěna při provádění terénního výzkumu na příčiny rozpadu. V souladu s nastudovanými historickými zdroji a metodologickými výstupy žáci mnohdy řešili nelehké situace, kdy museli své otázky opakovat, aby přiměli respondenty v obou částech republiky k jasným opovědím. Výsledky potom byly studovány společně s jinými skupinami a následně vyhodnoceny a rozřazeny do kategorií. V obou částech výzkumu v ČR i SR bylo dosaženo téměř shodných hodnot u důvodů politických a ekonomických. Velmi odlišných hodnot bylo dosaženo v bodě národnostních příčin, kdy na Slovensku bylo dosaženo hodnoty 25 % a v ČR pouze 13 %. Tento rozdíl souvisí s historickou skutečností, kdy Slováci zřejmě



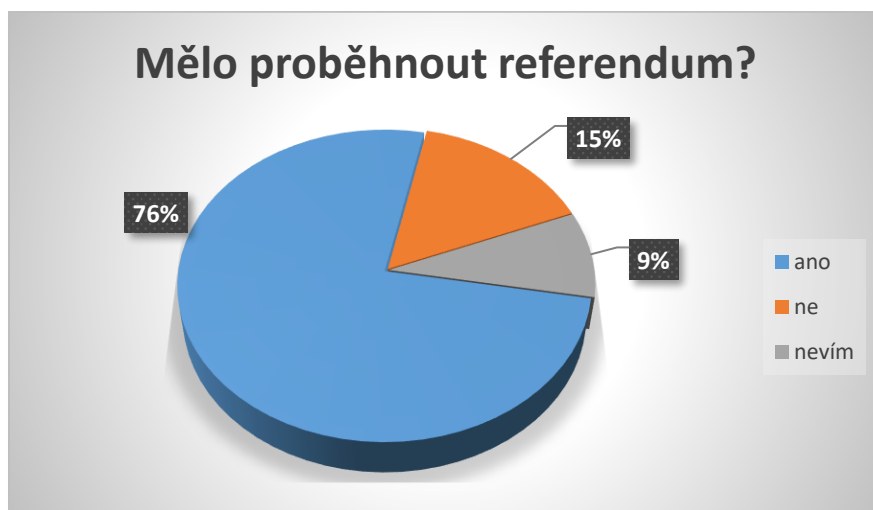
necítili rovné postavení v ČSFR a toužili se pokusit naplnit vizi svých dějin samostatného, sociálně spravedlivého státu. Tuto myšlenku pěkně vyjádřil Ján Čarnogurský ve výroku, že Slovensko chce mít svoji vlastní hvězdičku na vlajce EU.



Poslední otázka průzkumu se soustředila na nejdiskutovanější aspekt celé historické události, jak žáci zjistili v historických zdrojích. Otázka se týkala skutečnosti, zda o rozluce státu měli rozhodovat političtí představitelé, kteří získali signifikantní mandát po volbách 1992 nebo zda mělo být uspořádáno referendum, protože šlo o zcela zásadní otázku další existence společného státu.



V ČR a SR bylo dosaženo minimálně třičtvrtinové podpory pro referendum. Nižší podpora referenda v ČR může být vysvětlena snahou obyvatel českých zemí provést rozdělení státu rychle s minimálními politickými, ekonomickými ztrátami a způsobem, který umožní další mírovou a věcně výhodnou spolupráci mezi oběma nastupujícími republikami. Vyšší procento pro referendum na Slovensku může být vysvětleno jako snaha naplnit demokratické principy i s rizikem delšího intervalu dělení společného státu, další příčinou mohly být důvody, spojené s ekonomickými strukturálními vazbami mezi podniky v české a slovenské společnosti, kdy slovenské podniky zpravidla byly v postavení subdovatelů. Otázkou, kteří respondenti často uváděli žákům byla protiotázka v souvislosti s referendem. S jistou vysokou pravděpodobností lze očekávat, že odpověď ne dělení společného státu by byla vítěznou, jak v českých zemích, tak na Slovensku. Oproti tomu by stála vlivem rozdílných cílů možnost politické dohody mezi vítězi voleb na Slovensku a ČR, kdy bylo zřejmé, že z obou stran není prostoru pro společnou spolupráci. Dějiny možná jednou rozsoudí, zda nevypsání referenda nebylo nejlepší cestou, jak provést rozdělení společného státu rychle, efektivně mírovými prostředky, což může být vnímáno jako významný příklad dobré praxe pro ostatní národy světa.





7. ZÁVĚR

Předpokládaným výsledkem projektu bude komparativní historická studie, ze které vyplynulo, že přes místy vyhrcočenou emocionální atmosféru rozpadu společného státu, proces dělení probíhal bez vážných konfliktů, obě strany měly porozumění pro své partnery a byl příkladem respektování mezinárodních principů komunikace mezi státy. Terénní výzkum prokázal na náhodně oslovených 175 respondentech výzkumných otázek, že v obou částech společného státu byly mezi lidmi velmi obdobné postoje ke společnému státu.

Propojení obou států je tak silné, že i po 31 letech samostatné existence je stupeň integrace vysoký a nezahrnuje jen diplomatické, politické a ekonomické vztahy, ale zahrnuje spolupráci mezi vzdělávacími institucemi a běžnými lidmi.

Zvolená metoda postavit projekt na události ze současných dějin je velmi netradiční metodou, která je snadno přenositelná na jiná témata a do jiných zemích.

Celý projekt potvrdil, že sice žijeme ve dvou samostatných státech, které mají vlastní hvězdičky na evropské vlajce a jsou pevně zakotveny v evropských politických, ekonomických a vojenských strukturách, ale jsme zřejmě dva nejbližší národy světa a máme se stále rádi.

